

KUTATÓKÖZPONT NEVE:
Társadalomtudományi Kutatóközpont
KUTATÓINTÉZET NEVE:
Jogtudományi Intézet
Cím: irányítószám, város, utca/tér stb., házszám
1097 Budapest Tóth Kálmán utca 4.
Postafiók címe: irányítószám, város, Pf. száma
1476 Budapest 100, Pf. 340.
telefonszám:
(061) 2246700
honlap:
https://jog.tk.hu/
e-mail:
orosz.fruzsina@tk.hu

I. A kutatóközpontoz tartozó kutatóintézetek kiemelt eredményei a 2020. évre vonatkozóan a fent felsorolt tématerületek megjelölésével

A jogosultságkultúra hiánya a közép-európai jogi kultúrákban. Mítosz vagy valóság? (FK 125520) kutatás

Tématerület: 3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság, történelem, régészet, bölcsészet, nyelv

A 2017 októberében indult kutatási programban a magyar jogi kultúra egy szeletét, a jogosultságokkal kapcsolatos attitűdöket vizsgálják az Intézet munkatársai. Kutatásukat nemzetközi összehasonlító perspektívában, párhuzamosan készülő holland, magyar és szerb elemzésekkel együtt végezték el. Az első évben a kutatás elméleti alapjainak tisztázása történt meg, különös tekintettel a nemzetközi eredmények megismerésére és hasznosítására.

A kutatócsoport tagjai saját jogosultságtudat-fogalmat alkottak, amely szintetizálja az ismert megközelítéseket.

A projekt munkatársai megállapították, hogy a jogosultságtudat (*rights consciousness*) fogalma közvetlenül nem alkalmazható empirikus elemzési célokra, elsősorban komplexitása, többdimenziós tartalmi jellege miatt. Ezért a jogosultságtudat fogalmát három olyan komponensre bontották fel, amelyek együttes vizsgálatával lehetséges a jogosultságtudat tudományos igényű meghatározása és operacionalizálása, empirikus megközelítése. Ez a három komponens: (i.) a jogi éberség komponense; (ii.) a jogok azonosításának komponense; valamint a jogi mobilizáció komponense. Majd ezt követte a három komponensre vonatkozó adatok elemzése.

A projekt keretein belül a résztvevő kutatói lezárták a három országra kiterjedő nagymintás kérdőíves kutatás eredményeinek elemzését. A kutatócsoport tagjai összefoglalták a jogosultságkultúra empirikus elemzésének elméleti és módszertani előfeltevéseit, valamint ismertették a három komponenssel kapcsolatos kutatási eredményeiket.

2020 első negyedében került sor a jogi mobilizáció komponensével összefüggő adatok elemzésére és az eredmények bemutatására. Ez a jogosultságtudat döntési momentumát és e döntés mögötti motivációkat ragadja meg. Azt, hogy egy konfliktushelyzetben miért határoznak az érintettek jogi eljárást indítása mellett, vagy éppen milyen okok miatt döntenek úgy, hogy – noha formálisan erre minden lehetőségük adott – mégsem indítanak jogi eljárást. A szociológiai értelemben releváns, a hétköznapiokban empirikusan megélt jogosultságtudat ugyanis a konfliktushelyzetek jogi dimenziójának azonosítása és ennek jogi nyelven történő dekódolása mellett azt a mozzanatot is tartalmazza, hogy

tudatosan valamilyen jogérvényesítési mechanizmus igénybevétele mellett születik döntés. Ezt a hajlandóságot a jogi eljárásokkal kapcsolatos attitűdökkel lehetséges megvizsgálni.

A fentiekben használt kvalitatív, másnéven mennyiségi kutatási módszerek a felvett adatokat számokként, statisztikai műveletekkel elemzik. Ilyen kutatási módszer például a kérdőív. A projektben alkalmazott módszertan másik eleme a jogosultságtudattal kapcsolatos szakértői interjúk voltak. A kvantitatív, másnéven minőségi kutatás módszereinek fókuszában a beszélt nyelv, a szavak (megfogalmazás, használt kifejezések), a gondolkodás, viselkedés, az emberi megnyilvánulások állnak. Ez az egyik leggyakrabban használt kvalitatív kutatási módszer. Szakértői interjú esetén a válaszadó speciális tudással, tapasztalattal rendelkezik egy adott témáról, amely a kutatás területéhez tartozik. A kutatási projekt megközelítése szerint a kvalitatív és a kvantitatív kutatási módszerek nem egymást kizáró megközelítések, egy kutatási program során egymást kiegészítve komplexebb választ lehet kapni az alapvető kutatási kérdésekre a módszerek ötvözésének segítségével.

A szakértői interjúk eredményeinek bemutatására szintén 2020 első felében került sor.

A kutatás eredményeinek ismertetésére mind hazai, mind neves nemzetközi kiadóknál megjelent szakcikkekben sor került, így különösen:

“Some specific central European experiences may help to increase understanding of the legal reality in the Western countries” Interview with Balázs Fekete In *Droit et société* Volume 104, Issue 1, January 2020, pages 149 to 157

Fekete Balázs: Jogi kultúra és jogosultságkultúra. Egy lehetséges fogalmi háló vázlatja. In: *Miskolci Jogi Szemle* XV. évfolyam 2020 1. különszám

Az MTA Lendület HPOPS – Lendület-HPOPs Regulatory Change elnevezésű kutatási projekt

Tématerület: 3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság, történelem, régészet, bölcsészet, nyelv

A kutatócsoport az Európai Unió tagállamaiban fellelhető jogintézmények szabályozási kereteit vizsgálja. Az EU-ra fókuszáló politikatudományi, történettudományi és jogtudományi elemzések középpontjában már jó ideje az Uniós elvárásoknak megfelelő jogszabályváltoztatások, az egyes elvárások implementálási folyamata áll – avagy ennek elmulasztása. A pontos szabályokat ugyan az EU joga tartalmazza, az implementálási folyamatot azonban minden esetben nagyban befolyásolják a közpolitikai (policy) döntések is.

A korábbi kutatási eredmények jelentős része az EU közpolitikai döntései mögött meghúzódó politikai alapvetésekre (demokratikus elvárások és legitimitáció kérdése), ideológiai megfontolásokra (neoliberális illetve szociális piacgazdasági megközelítés), ezek hatókörére (jogegységesítés vagy közelítés), strukturális hiányosságokra (közpolitikai aszimmetria, a politikai és a jogi döntések közötti szakadék), és a nemzeti szintű hatásokra (intézményi inkompatibilitás) fókuszál, kritikai perspektívából szemlélve azokat.

Jelen kutatás fő célja a korábbi megállapítások felülvizsgálata a hazai gazdasági és társadalmi szabályozásokon mélyreható empirikus módszertannal elvégzett analízis segítségével, amely által az egyes nemzeti jogintézmények átalakulására vonatkozó új elméleti keretrendszer állítható fel.

Ennek érdekében a projekt kutatói jogtudományi empirikus módszertannal vizsgálják az 1990 és 2020 között Magyarországon végbement gazdasági és társadalmi változásokat, a kutatás eredményei pedig jelentős hozzájárulást jelentenek az Európai Unió tagállamaiban végbemenő intézményi változásokról szóló nemzetközi tudományos diskurzushoz. is.

Az első eredményeket foglalja össze a kutatás vezetőjének, Varju Mártonnak a neves Routledge kiadó gondozásában megjelent 'Member State Interests and European Union Law - Revisiting The Foundations Of Member State Obligations' című monográfiája.

A kötet a nemzeti kormányok által követett megfontolások perspektívájából vizsgálja a tagállamokat kötelező Európai Unió elvárásokat. A tagállami megfontolások ugyanis egyszerre jelentik az általuk vállalt kötelezettségek kiindulópontját és egyúttal korlátait is. A kötet nem törekszik az Európai Unió jogának direkt kritikájára, azonban egy olyan elméleti keretrendszer állít fel, amely alkalmas az EU-s írott jog és joggyakorlat politikai realitásokat is tekintetbe vevő elemzésére.

A kötet tekintettel van az Unió tagállamok nemzeti érdekeire, elérő intézményi hátterére, társadalmi és gazdasági különbözőségeire, valamint feltárja, hogy ez a diverzitás hogyan jelenik meg az Unió jogalkotásban és jogalkalmazásban, amely azután visszahat a nemzetállamok napi politikai realitására. A monográfia vállalt célja a politikai és a jogi dimenzió közötti szakadék áthidalása az Európai Unió működésének elemzése során.

A magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között (FK 129018) kutatás

Tématerület: 3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság, történelem, régészet, bölcsészet, nyelv

A kutatók azt vizsgálják, hogy a társadalmi, gazdasági, politikai, tudományos és technikai fejlődés során felmerült új kihívásokra hogyan képes reagálni a magyar jogrendszer a 2010-2018 közötti időszakban. A kutatás célkitűzése, hogy a reprezentativitásra törekvő alapkutatás során, tudományos igényvel foglalkozzon a hazai társadalomtudományi kutatások által az elmúlt években azonosított társadalmi szintű kihívások magyar jogrendszer egészére tett strukturális hatásaival, arra összpontosítva, hogy hogyan írható le a magyar jogrendszer általános adaptációs és asszimilációs tanulási képessége.

A vizsgálat a jogalkotáson keresztül a jogalkalmazásig és jogkövetésig a fő jogterületekről reprezentatív módon, teljes körű *mapping* típusú adatbázis-építés és arra épülő kvalitatív elemzés alapján kiválasztott esettanulmányok készítésével elemzi azt, hogy a jogrendszer mikor, hogyan és milyen eredményességgel reagál a kihívásokra a szabályozó, társadalomirányító szerepének megőrzése érdekében (reakcióképesség). Azaz a jogrendszer képes-e asszimilálni az új jelenségeket a már létező dogmatikai rendszerbe, vagy megfigyelhető a rendszer lényeges változása, akkomodációja. A jogi adatbázis építése, majd a bevett jogtudományi módszerekkel (történeti, analitikus, dogmatikai és összehasonló) történő elemzés során a rész-kutatócsoportok meghatározzák, hogy a jogterületükön melyek voltak a legfontosabb változások a jogban akár a jogalkotás, akár a bírósági vagy hatósági jogalkalmazás szintjén. A szakértő elemzést és kiválasztást követően a legfontosabb esetekből esettanulmányok készülnek, illetve a kutatás kísérletet tesz a „reakcióidő” mérésére is, valamint ennek magyarázó változókhoz kapcsolására.

A kutatás célkitűzése, hogy a reprezentativitásra törekvő alapkutatás során, tudományos igényvel foglalkozzon a hazai társadalomtudományi kutatások által az elmúlt években azonosított társadalmi szintű kihívások magyar jogrendszer egészére tett strukturális hatásaival, arra összpontosítva, hogy hogyan írható le a magyar jogrendszer általános adaptációs és asszimilációs tanulási képessége.

A kutatás alapkérdése az, hogy milyen a magyar jogrendszer reakcióképessége olyan különleges körülmények között, amelyek legfeljebb a rendszerváltás kori helyzethez hasonlíthatók. Kérdés, hogy a különleges társadalmi körülmények (mint pl. gazdasági világválság, migráció, EU változó szerepe, átalakuló politikai rendszer) milyen hatásokat, változásokat idéznek elő a jogrendszerben, és milyen változóktól (jogterület sajátosságai, társadalmi probléma jellege, a felmerülés időpontja, politikai környezete stb.) függ a változás módja, ténye és mértéke?

A kutatócsoport munkájában résztvevő kutatók 2020 októberében kétnapos workshop keretében, összesen hat szekcióban számoltak be kutatási eredményeikről, amelynek keretében megtárgyalták a kutatás elméleti alapját képező teoretikus megközelítéseket, majd az egyes jogágakra vonatkozó vizsgálatok eredményeit, így különösen a büntetőjogi, az Európai Unió jogára vonatkozó, valamint a közigazgatási jogi és alkotmányjogi vizsgálódások eredményeit.

A workshop részletes [programja](#).

Epidemiológia és jogtudomány kutatási projekt

Tématerület: 3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság, történelem, régészet, bölcsészet, nyelv

A kialakult járványügyi helyzetre tekintettel az NKFIH által finanszírozott A magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között (FK 129018) kutatással összefüggésben, „Epidemiológia és jogtudomány” címmel indított a Kutatóközpont által is támogatott kutatási projektet az Intézet. A rendkívüli helyzetben a projekt kiemelt jelentőséggel bírt a 2020-as évben az Intézet tevékenységében.

A kutatás abból indult ki, hogy a védekezés jelenlegi szakaszában, a hatékony védőoltás vagy gyógyszer kifejlesztéséig bizonyos orvosi intézkedések, mint a tesztelés és az ismert esetek kezelése mellett elsősorban a hatósági intézkedéseknek, normáknak, tiltásoknak és ösztönzőknek jut szerep. Ezen eszközök használata pedig számos olyan kérdést vet fel, melyet a jogtudomány tud megválaszolni. Ezek az intézkedések nem csak a megszokott jogszabályi kereteken terjeszkedhetnek túl, hanem sokszor jelentős mértékben eltérnek az egyes jogágak logikájától, illetve az emberi viselkedés befolyásolására alkalmazott bevett módszerektől is. A kialakult helyzetben sok esetben úgy éri például joghátrány az adott személyt, hogy az nem kapcsolódik semmilyen felróható – szándékos vagy gondatlan – magatartáshoz. Néhány példával illusztrálva: a karantén súlyos jogkorlátozó intézkedés, az intézkedés alá vont személy azonban a legtöbb esetben nem szándékosan került olyan helyzetbe, ami a karantént indokolja, viszont ha a kiesett keresetét nem tudja pótolni, nem áll érdekében a karantén alapjául szolgáló körülményeket jelenteni. A maszkviselés kényelmetlen és költséges, és elsősorban a többi embert védi a fertőzéstől, ezért az egyéni érdek ellene szól stb. Számos olyan esetet is ismerünk, ami egyenesen szembe megy az emberek többségének igazságérzetével, például az önhibájukból veszélyeztetett személyek ingyenes oltása vagy szűrése a teljes populáció védelme érdekében, vagy hogy az önhibájukból társadalombiztosítási hozzájárulást nem fizetőket is ingyenesen szűrjük. A kérdés az, hogy az ilyen új életviszonyokat a jog hagyományos vagy új eszközeivel kezeljük-e.

A kutatás olyan témákat vetett fel mint például a magánjog és munkajog területén a *clausula rebus sic stantibus* elvének érvényesülése járvány idején. A piacszabályozás és versenyszabályozás körében vizsgálható az állami támogatások rendszerének változása, a járványügyi intézkedések piactorzító hatása és ezen hatások csökkentésére tett szabályozási kísérletek vagy például a médiapiaci szabályozás problémaköre. A közigazgatási joggal foglalkozó kollégák áttekintették az egészségügyi és járványügyi szabályozás klasszikus intézményeit és a közigazgatási jogi szankciókat és eljárásokat. Az alkotmányjogi munkacsoport a különleges jogrendre vonatkozó szabályozást és ennek alkotmányos biztosítékait, illetve az egyes jogkorlátozásokat elemezte, valamint az adatvédelem egyes vonatkozó kérdéseire koncentrált. A büntetőjog terén a fertőzés büntetőjogi vonatkozásainak elemzése vált szükségessé:

A kutatás eredményei folyamatosan publikálásra kerültek szabadon elérhető (*open access*) formában a Jogtudományi Intézet megfelelő publikációs fórumain, ezek gyűjteménye [elérhető](#). Valamint a 2020-as év végén elkészült a projektben résztvevő kutatók tanulmányaiból szerkesztett kötet is, 'Jogi diagnózisok: a COVID-19 világjárvány hatásai a jogrendszerre' címen, az L'Harmattan kiadó gondozásában.

A Büntetőjogunk szabályozási újdonságai – a jogtudatban (K 125378)

Tématerület: 3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság, történelem, régészet, bölcsészet, nyelv

Ez az „OTKA” kutatás lezárult a 2020-as évben. A projekt kutatóinak kérdőíves jogtudat vizsgálata a büntetőjogi szabályozásra (annak újdonságaira) vonatkozó ismeretek és vélemények feltérképezésére vállalkozott. Megállapítást nyert, hogy a laikusok jogismeretének szintje a büntetőjog tekintetében nem igazán magas: az átlagos állampolgár alig több, mint minden második esetben volt azzal tisztában, hogy egy cselekmény büntetendő-e. A laikusok büntetőjoghoz való hozzáállása punitív. A legtöbb vizsgált cselekményt büntetnék, és ha a hatályos jog is ezt teszi, akkor találkozik a legnagyobb mértékben azzal a véleményük.

Az ismeretek és vélemények összefüggésének részletes elemzése alapján kijelenthető, hogy az ismeretekre vonatkozó válaszok jelentős mértékben véleményvezéreltek. A válaszadók nagy részének a véleménye megegyezik azzal, amit (helyesen vagy tévesen) a tételes jogi szabályozásnak vélnek. Az adatok alapján nem erősíthető meg, hogy a jogtudatot a társadalmi-gazdasági tényezők, a médiafogyasztás, illetve a bűnözési érintettség lényegesen befolyásolná. Igazolódtott az a kutatási hipotézis, hogy a szabályozás hatálybalépésétől eltelt idő együtt jár a jogismeret magasabb szintjével. A szabályozás újdonságának mértéke azonban csak egy olyan alárendelt jelentőségű faktor, amely belesimul a büntetőjogra vonatkozó jogtudatot befolyásoló tényezők fentiekben leírt általános törvényszerűségeinek rendszerébe.

A projekt két kutatója a 2020-as évben számos hazai és nemzetközi közleményben számolt be az elvégzett munka eredményeiről, így az Intézet referált, open access folyóiratában, az Állam- és Jogtudományban közzétett tanulmányban, a socio.hu elektronikus folyóiratban, a Q2-es nemzetközi besorolású Intersections folyóiratban angol nyelven, valamint a nyílt hozzáférésű MTA Law Working Papers sorozatban is.

Populizmus a közpolitika- és jogalkotásban (K 129245)

Tématerület: 3. Emberi erőforrás: társadalom, gazdaság, történelem, régészet, bölcsészet, nyelv

A Politikatudományi Intézettel közös „OTKA” kutatás második évéhez érkezett. A részt vevő kutatók a populizmus fő jellemzőit elemzik a közpolitikai folyamatokban. Áttekintik a populista politikai szereplők fő mozgatóerőit és döntéshozatali mintáit, segítve az állampolgárokat, a civil társadalmat és a médiát is a populizmus vezérelte közpolitikai folyamatok jobb megértésében.

A fő kutatási kérdések: Mik a populista pártok által dominált kormányzás közpolitikai folyamatainak tipikus mintázatait?; Mik a populista jogalkotás jellegzetes megkülönböztető vonásai? További célkitűzés azoknak a mechanizmusoknak a megismerése, amelyek támogatják a populizmus túlélését a kormányzás során, ami implikálja a harmadik kutatási kérdést: milyen módon képesek a populista pártok kezelni a kormányzás kihívásait és túlélni a választási ciklusok között?

2020 decemberében került sor arra az (online) workshopra, amelynek keretében a résztvevő kutatók megbeszélték az elvégzett munka eredményeit és számot adtak az elkészült, publikálási fázisban lévő tanulmányokról. Az esemény programja elérhető.

II. Tudományszervezési eredmények, események

1. Rövid általános ismertető a kutatóhely tudományos munkáját illetően

A Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetének legfontosabb feladata nemzetközi színvonalú alapkutatások végzése a jogtudományok terén. Alapkutatás az, amelynek elsődleges célközönsége a kutatók és oktatók közössége. Az alapkutatásokon belül a legfontosabb és specifikusan intézeti feladat az olyan közös nagyprojektek megvalósítása számos különböző jogterületen vizsgálódó kutató részvételével, amelyekre helyzetük miatt az egyetemi műhelyek kevésbé alkalmasak.

Másodlagos feladatoknak a következők tekintendők: hazai és külföldi tudományszervezési feladatok ellátása; együttműködés hazai és nemzetközi tudományos műhelyekkel; külföldi kutatók fogadása; a polgárok jogtudatának erősítése, a tudományos eredmények népszerűsítése és társadalmi hasznosítása.

Harmadlagos feladatnak tekintendő a jogalkotási tanácsadás, a szakemberképzés és a szaktanácsadás, szakvélemények készítése. Az Intézet mint intézmény azonban csak akkor vállal ilyen szerepet, (a) ha erre kifejezett felkérés érkezik a jogszabályokban arra felhatalmazott szervektől, vagy (b) ha a megbízás jelentős elméleti haszonnal is jár, és (c) ha megfelelő térítést fizetnek az intézetnek.

Az Intézet kollektíváját a tárgyévben egy külföldi állampolgár, egy lengyel kutató erősítette.

A Jogtudományi Intézet 2020 januárjától új osztálystruktúra szerint működik, amely tükrözi Intézetünknek azt a törekvését, hogy az itt zajló kutatási és tudományszervezési tevékenységgel lefedje a jogtudomány művelésének minden fontosabb területét. Az osztályok olyan szervezeti egységek, amelyek a tágabb értelemben vett kutatási területek szerint fogják össze a kutatókat. Az osztálybeli tagság változásához igazgatói engedély szükséges; minden kutató tagja valamelyik osztálynak, és egy kutató csak egy osztálynak lehet tagja. Természetesen az egyes kutatási projekteken a különböző osztályokhoz tartozó kutatók az interdiszciplinaritásra törekvés jegyében együttműködnek.

Az osztályok elnevezése az intézmény kutatási prioritásait tükrözi, és iránymutatásul szolgál a személyi állomány bővítéséhez. Az osztályok működését érintő feladatok ellátásáért az osztályvezetők felelősek.

Az Intézet osztálystruktúrája:

- Alkotmányjogi és Közigazgatási Jogi Osztály
- Bűnügyi Tudományok Osztálya
- Európai Uniós Jogi és Nemzetközi Jogi Osztály
- Jogelméleti, Jogszociológiai és Jogtörténeti Osztály
- Magánjogi Osztály

2. A tudomány és a társadalom kapcsolata, társadalmi hasznosság

A Jogtudományi Intézet közreműködik a hazai jogtudomány fejlesztésében és részt vesz a hazai tudóstársadalom tevékenységének megszervezésében. Ennek érdekében együttműködik a hazai – többnyire egyetemeken mellett szerveződött – tudományos műhelyekkel és egyéb kutatóhelyekkel, valamint fórumot biztosít a jogtudomány által vizsgált időszerű problémák megvitatásához.

A kutatási tevékenység ellátása mellett – annak érdekében, hogy a jogtudományi kutatások eredményeit a szűk szakmai közvéleményen túl a döntéshozók, a jogalkotó, a jog alkalmazói és a jogkereső állampolgárok számára is elérhetővé tegye – az Intézet a következő egyéb tudományos és ismeretterjesztő feladatokat is ellátja:

- Folyóirat és egyéb kiadványok megjelentetése: az Intézet számos publikációs fórumai között kiemelését érdemelnek a nyílt hozzáférésű folyóiratai.
  - o Az Állam- és Jogtudomány dupla vaklektorálás után jelenteti meg a legjobb jogi tanulmányokat, elsősorban a szakmai közvélemény számára;

- Az MTA Law Working Papers az Intézet gyors megjelenésű, könnyen kereshető elektronikus kiadványa, amely az első eredmények mielőbbi, széles körben történő közlését teszi lehetővé;
- A JTI blog pedig rövid és közérthető formában foglalja össze a legaktuálisabb jogi kutatási eredményeket a laikus közvélemény számára.
- A Jogtudományi Intézet monográfiatorozatot ad ki Jogtudományi alap kutatások címen. Az elektronikus monográfiatorozat célja, hogy évente átlagosan egy kiemelkedő minőségű magyar nyelvű jogtudományi alap kutatási monográfiának biztosítson megjelenési lehetőséget, egyúttal általános és ingyenes elérhetőséget. A mű elektronikus formátumban történő elkészítését a Jogtudományi Intézet vállalja. Az elkészült e-könyv az Intézet honlapján elérhető, továbbá az Intézet a könyv nyomtatott formátumú megjelenését is finanszírozza korlátozott példányszámban.
- Az Intézet Jogtudományi Hírlevelet bocsát ki kétheti rendszerességgel, amely eléri a nem kutatóként dolgozó jogász szakmát is. Az Intézet patinás nemzetközi tudományos folyóirata a *double blind peer review*-t alkalmazó Acta Juridica, amely a 2020-as évben már Q3-as besorolású folyóiratként volt nyilván tartva.
- A JTI működteti a Jogtudományi Keresőt, amely a jogtudománnyal kapcsolatos meglehetősen szerteágazó adatbázisban való gyors és hatékony keresést teszi lehetővé.
- Szakemberképzés és szaktanácsadás, szakvélemények készítése: 2020 első negyedében zárult le az „EEUStAID” elnevezésű képzési program, amely a tagállami támogatások jogával foglalkozó Európai Unió jogi képzési program a Közép- és Kelet-Európai bírónak és bírósági dolgozónak. A programot a Jogtudományi Intézet a Lexcellence Európai Közösségi Jogi és Szabályozási Kft-vel együttműködésben valósította meg az Európai Bizottság Versenypolitikai Főigazgatóságának finanszírozásával, a Training of National Judges program keretei között. A képzés fő célja a az EU tagállami támogatások jogával kapcsolatos szabályai alkalmazásának és kikényszerítésének fejlesztése a nemzeti bíróságokon; a képzésről információk és a képzési anyagok elérhetők a program saját [weboldalán](#).
- Közreműködés a hazai és nemzetközi jogalkotási feladatok megoldásában.
- Együttműködés jogalkalmazási tevékenységet végző hazai és nemzetközi intézményekkel: a JTI számos kutatási programjában együttműködik a Kúria, valamint az Alkotmánybíróság szakembereivel, így pl. a Kúria joggyakorlat-elemző tevékenységében, valamint a már említett A magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között kutatási projektben, illetve az Alkotmánybíróság 100 elvi jelentőségű határozata 1990–2020 nagyívű kutatásban.

3. A kutatóhely legfontosabb hazai és nemzetközi eredményes K+F+I együttműködései az elmúlt két évben (A 2. melléklet táblázatos formában megadott adatai igény szerint szövegesen is kiegészíthetők).

a. *Vállalati kapcsolatok, az állami költségvetési, a nonprofit és a kormányzati szektorral való kapcsolatok;*

A Jogtudományi Intézet rendszeresen közös projekteken dolgozik a jogalkalmazás legfontosabb hazai szereplőinek számító az Alkotmánybírósággal és a Kúriával.

Vállalati kapcsolatai között elsősorban a jogi adatbázisok építésével és szolgáltatásával foglalkozó HVG-Orac tudományos kiadó említhető, amellyel az Internetes Jogtudományi Enciklopédia felépítése során együttműködik, partnerségben a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, az ELTE Állam- és Jogtudományi Karával, valamint a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karával.

b. *Felsőoktatással való együttműködések: oktatás, utánpótlás-nevelés, doktori iskolák stb.*

A Jogtudományi Intézet munkatársai oktatóként kapcsolódnak be Magyarország kiemelkedő jogi képzőhelyeinek tevékenységébe: így a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, a Szegedi Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, a Pécsi Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem, a Széchenyi István Egyetem – Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kar, a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, valamint az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar képzőhelyeken zajló jogi képzésekbe, valamint a Budapesti Corvinus Egyetemen zajló oktatásba.

c. Egyéb együttműködések, kapcsolatok

A Jogtudományi Intézet kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerrel rendelkezik, számos kutatója valamely nemzetközi tudományos testületnek. Ezen együttműködések közül külön is említést érdemel az a két kutatócsoport, amelyet a *The International Association of Constitutional Law* keretei között a Jogtudományi Intézet munkatársai hívtak életre és tevékenységük az intézet keretei között szerveződik:

- A [Constitutional Interpretation](#) nemzetközi kutatócsoport 32 raggal jött létre. A kutatócsoport első nagyszabású többnapos nemzetközi konferenciájára 2019 decemberében került sor Budapesten, a JTI szervezésében: Constitutional Interpretation in European Populist Regimes címmel. A konferencia [programja](#).
- A közel 50 tagot számláló [Identity, Race and Ethnicity in Constitutional Law](#) nemzetközi kutatócsoport interdiszciplináris jellegű, tagjai között nem csupán jogászokat, de a szociológia tudományának neves szakértőit is számon tartja.

4. A kutatóhely innovációs és pályázati tevékenysége az elmúlt két évben:

a. A kutatóhely elnyert pályázatainak az elmúlt két évben néhány jelentős pályázat bemutatása:

A nemzetiség és etnicitás jogi operacionalizálása (134962)

A 2020 szeptember 1-én, Pap András László vezetésével indult nemzetközileg egyedülálló NKFI-OTKA kutatás lehetőséget teremt különböző jogterületeken dolgozó kutatók számára, hogy újszerű megvilágításba helyezve vizsgálják a nemzeti és etnikai identitás fogalmi meghatározásának és jogi operacionalizálásának összetett és sokrétű kérdéskörét. A kutatás gyakorlati indoka az, hogy a kisebbségi jogok és a társadalmi esélyegyenlőséget célzó jogintézmények alkalmazása során a célzott joganyagok beazonosítása során jelentkező bizonytalanság nemcsak a jogalkotói célok megvalósulását veszélyezteti, de a visszaélés lehetősége hátrányos megkülönböztetést és további marginalizációt is eredményezhet. A kutatás célja a stabil elméleti keretek meghatározása mellett a jog- és közpolitika-alkotó, valamint a jogalkalmazó számára is hasznosítható, jó- és rossz (ellentmondásos) gyakorlatokat és modelleket bemutató iránymutatás.

A kutatás kiindulópontja az, hogy a nemzetiségi, etnikai kategóriák meghatározását (jelentsék ezek a csoport azonosítását, vagy a joganyagok affiliációjának kérdését) politikai, elméleti és jogi szempontból egyaránt jelentős mértékű bizonytalanság övezi. A fogalmak és a különböző szakpolitikák operacionalizálása ugyancsak sokrétű kérdés: a joganyagok meghatározása történhet önbevallás, az érintett közösség (választott vagy önjelölt, és ezáltal számos legitimációs kérdést felvető) tagjai által, a külvilág percepciója alapján, vagy valamely a jogalkotó által meghatározott (különböző indikátorokra épített) „objektív” ismérvszisztem alapján. A legtöbb jogrendszer, számos okra és érzékenységre tekintettel többnyire idegenkedik a szabatos jogi fogalom-meghatározástól.

A nemzetiségi, etnikai, faji kategóriák meghatározásakor a kutatás a jogi és politikai közösségi igények és jogintézmények tartalmi vizsgálatára fókuszál. Állításunk az, hogy a csoport- és főleg a csoportaffiliáció meghatározásakor a jogtechnikai megoldásoknak, modelleknek a közpolitikai és jogfilozófiai keretekhez kell igazodniuk. A kutatás tartalmi egyedülállósága egyfelől abban rejlik, hogy újszerű, összehasonlító jogi, ugyanakkor átfogó módon rajzolja fel a klasszifikációs és fogalomalkotási

problématérképet, amellett, hogy megvilágító erejű esettanulmányokkal jelentős hozzáadott-értéket teremtve kínál megoldási lehetőségeket a társadalomtudomány, jogtudomány, valamint a jogalkotó- és alkalmazó számára.

A kutatás különböző jogterületekről érkező kutatók számára teremt újszerű eredményeket ígérő együttműködést, és a nemzetközi kooperáció új lehetőségeit is megnyitja, azáltal, hogy nemcsak nemzetközi konferenciákon és szakmai rendezvényeken való rendszeres megjelenést (és a kutatás elméleti kereteinek és eredményeinek megvitatását és bemutatását) biztosít, de nemzetközi vezető kutatók meghívását is magába foglalja, és aktívan épít a vezető kutató által, az International Association of Constitutional Law (IACL) égisze alatt működő 'Research Group on identity, race and ethnicity in constitutional law' bevonásába a kutatási együttműködésbe.

A Jogtudományi Intézet munkatársai mellett a TK Kisebbségkutató Intézete és külső kutatók is részt vesznek a projektben.

Az EEUStAID – Building of Central and Eastern European judicial capacities for the enforcement of EU State aid law projekt szintén 2019-ben és 2020-ban került megvalósításra.

A projekt keretében 8 közép- és kelet-európai ország közel 30 bírójának EU állami támogatási jogi továbbképzéséről gondoskodtak külső partnerek segítségével a Jogtudományi Intézet munkatársai. A képzés az uniós állami támogatási jog általánosabb kérdései mellett a nemzeti bíróságok feladataira és kötelezettségeire vonatkozó joganyagot érintette. A képzési program lebonyolítása során létrehozott speciális jogi tudásanyag a most elindított weblapon válik hozzáférhetővé a nemzetközi és a hazai szakmai közönség számára.

MILAB – Mesterséges Intelligencia Nemzeti Laboratórium: A mesterséges intelligencia jogi környezetének kihívásai

A MILAB működésében projektpartnerként a Társadalomtudományi Kutatóközpont is részt vesz, a kutatómunkában orosz-látnérszhez jutnak a Jogtudományi Intézet kutatásai is. A 2020-ban elindult projektben a JTI kutatói a mesterséges intelligencia hazai jogi szabályozásának feltérképezése mellett magas tudományos besorolású nemzetközi folyóiratokban publikációk megjelentetésére is vállalkoztak.

A MILAB működésében belül a Jogtudományi Intézet rész-projektje a mesterséges intelligencia jogi környezetének kihívásai vizsgálata. A projekt az MI Stratégiában foglalt célkitűzések megvalósítását támogatja. A deklarált cél, hogy azonosítsa az MI jelenlegi és leendő jogi környezetének problémáit. Az MI egyes sajátosságai megnehezíthetik a jogszabályok alkalmazását és végrehajtását, ezért vizsgálni kell, hogy a jelenlegi szabályozás képes-e kezelni annak kockázatait, vagy a jogszabályok módosítása, esetleg merőben új szabályozás kialakítása válik a jövőben szükségessé.

A projekt során a kutatók felméri a szektorspecifikus jogi kérdéseket és állásfoglalást (szakvéleményt) nyújtanak a konzorcium tagjai számára. Jogtudományi alapkutatást is végeznek, amelynek célja, hogy jog-összehasonlító módszerekkel – különös tekintettel az EU által kialakított jogi keretre – feltérképezzék a lehetséges irányokat, azonosítsanak jó gyakorlatokat az egyes jogágakon belül az MI kapcsán, hozzájáruljanak a tudományos/szakmai diskurzus kialakulásához. Mindezek alapján konkrét, hatékony jogi ajánlásokat fogalmaznak meg a szabályozási környezetre. A projekt továbbá érinti a szövegbányászati módszerek alkalmazását a jog területén, amely elősegítheti a jogi szövegek kvantitatív elemzését.

5. Javaslat néhány kutatóra (név, elérhetőség megadásával, rövid indoklással), akiknek az életpályájáról, kutatásairól interjú készülhetne, ami bekerülhetne a beszámolóba.

- **Gárdos-Orosz Fruzsina:** a Jogtudományi Intézet igazgatója, több mint 100 tudományos közlemény szerzője, amelyek elsősorban az alkotmányértelmezés kérdéseit vizsgálják. OTKA-nyertes, kiemelkedő nemzetközi tudományos és tudományos szervező tevékenységgel rendelkezik. Kutatói állása mellett az ELTE ÁJK oktatója, korábban az Alkotmánybíróság munkatársa. Publikációi az Egyesült Államokban, Hágában, Mexikóban, Londonban látnak napvilágot.
e-mail: orosz.fruzsina@tk.hu
- **Varju Márton:** Lendület-nyertes kutató, a Lendület-HPOPs Policy Opportunities for Hungary in the European Union - the analysis of the legal framework kutatás, majd az ennek folytatásaként tekinthető Lendület-HPOPs Regulatory Change projektetk vezetője, ezek mellett az EEUStAID képzési program koordinátora. Több magas impakt faktorú nemzetközi tudományos publikáció szerzője, könyvei a nagy nevű Springer és a Routledge kiadóknál jelennek meg.
e-mail: varju.marton@tk.hu
- **Hungler Sára:** a munkajog kutatója, több, mint félszáz tudományos publikáció szerzője, 2020-ben megjelent Hungler Sára The Dual Nature of Employee Involvement című monográfiája a párizsi L'Harmattanál jelent meg. Kutatói munkája mellett jelenleg az ELTE ÁJK oktatója, de dolgozott Varsóban is, illetve oktatott a Temple University japán kampuszán is.
e-mail: hungler.sara@tk.hu
-
- **Fekete Balázs:** tudományos főmunkatárs, közel 200 tudományos közlemény szerzője. Írásai a hazai kiadványok mellett neves nemzetközi folyóiratokban látnak napvilágot. OTKA-győztes, kutatási projektjében a magyar lakosság jogtudatának vizsgálata történt meg kvalitatív és empirikus módszerekkel. Tudományos és oktatási tevékenysége mellett jelentős szerepet vállal a TK podcast-jának szerkesztésében, valamint saját rádióműsorral rendelkezik a Tilos rádióban.
e-mail: fekete.balazs@tk.hu
- **Hollán Miklós:** tudományos főmunkatárs, a Bűnügyi Tudományok Osztályának vezetője, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem oktatója. A hazai büntetőjog-tudomány egyik legjelentősebb kortárs szakértője, immár 200 feletti tudományos publikációval. Bár büntetőjog-dogmatikai kutatásai alapján vált elismertté, a 2020-as évben lezárult OTKA-kutatásában érdeklődése az empirikus kérdések felé fordult: az általa vezetett kutatócsoport empirikus módszerekkel a büntetőjogunk szabályozási újdonságait vizsgálta a magyar lakosság jogtudatában.
e-mail: hollan.miklos@tk.hu

6. *Tudományos publikációk:* A kutatóhelyen a 2020. évben megjelent 15 legfontosabb tudományos publikáció felsorolása, repozitóriumi (REAL vagy egyéb akkreditált) link megjelölésével. Kizárólag azoknak a kutatóknak a publikációi adhatók meg, akik az adott évben a kutatóhely munkavállalói állományához tartoztak. Több szerző esetén az intézeti munkatársakat aláhúzással kérjük megkülönböztetni a többi, nem a kutatóhely által foglalkoztatott szerző közül. (Ha a publikáció összes szerzője az adott intézet munkatársa, akkor ezt nem kell megtenni.)

1. Chronowski Nóra, Bárd Petra, Sulyok Gábor, Varju Márton: Hungary: Constitutional (R)evolution or Regression? National Constitutions in European and Global Governance: Democracy, Rights, the Rule of Law – National Reports (eds. Anneli Albi and Samo Bardutzky), print ISBN 978-94-6265-272-9, e-book ISBN 978-94-6265-273-6, T.M.C. Asser Press, The Hague 2019. 1439-1488. <http://real.mtak.hu/48753/>
2. Gruszczynski Lukasz, Margherita Melillo: The FCTC dilemma on heated tobacco products Globalization and Health. IF2: 2.525, IF5: 3.127 1.272 DOI: [10.1186/s12992-020-00596-x](https://doi.org/10.1186/s12992-020-00596-x)
3. Lukasz Gruszczynski: The COVID-19 Pandemic and International Trade: Temporary Turbulence or Paradigm Shift? European Journal of Risk Regulation (2020), 1-6. doi:[10.1017/err.2020.29](https://doi.org/10.1017/err.2020.29). Q2, SJR 0.33
4. Hoffmann Tamás: The Crime of Genocide in Its (Nearly) Infinite Domestic Variety. Marco Odello, Piotr Źubifski (eds.) The Concept of Genocide in International Criminal Law - Developments after Lemkin (Routledge, 2020) 67-97. <http://real.mtak.hu/116783/>
5. Pap András László: Neglect, Marginalization, and Abuse: Hate Crime Legislation and Practice in the Labyrinth of Identity Politics, Minority Protection, and Penal Populism. Pap, A. (2020). Neglect, Marginalization, and Abuse: Hate Crime Legislation and Practice in the Labyrinth of Identity Politics, Minority Protection, and Penal Populism. Nationalities Papers, 1-19. doi:10.1017/nps.2020.21. IF 0,728 0.48 SJR 2019 DOI: [10.1017/nps.2020.21](https://doi.org/10.1017/nps.2020.21)
6. Papp Mónika, Varju Márton: Member State Capitalism(s) and EU Law: Protecting Local Varieties in the Single Market. Nagy, Csongor István (szerk.) World Trade and Local Public Interest: Trade Liberalization and National Regulatory Sovereignty Heidelberg, Németország : Springer International Publishing, (2020) pp. 95-115 <http://real.mtak.hu/113552/>
7. Szép Viktor, Peter Van Elsuwege: EU Sanctions Policy and the Alignment of Third Countries: Relevant Experiences for the UK? Routledge, Abingdon, 2020 <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003002970-16/eu-sanctions-policy-alignment-third-countries-viktor-sz%C3%A9p-peter-van-elsuwege>
8. Varju Márton: 5G Networks, (Cyber)Security Harmonisation and the Internal Market: the Limits of Article 114 TFEU EUROPEAN LAW REVIEW 45 : 4 pp. 471-486. 16 p. (2020) Q2 <http://real.mtak.hu/117251/>
9. Varju Márton: Member State interests and European Union law Abingdon, Egyesült Királyság: Routledge (2020) <https://www.routledge.com/Member-State-Interests-and-European-Union-Law-Revisiting-The-Foundations/Varju/p/book/9780367076535>
10. Gárdos-Orosz, Fruzsina: Covid-19 and the responsiveness of the Hungarian constitutional system. In: Serna, de la Graza J (szerk.) Covid-19 and Constitutional Law. Covid-19 et droit constitutionnel Ciudad de México, Mexikó : Universidad Nacional Autónoma de México (2020) pp. 157-165. <https://archivos.juridicas.unam.mx/www/bjv/libros/13/6310/22.pdf>
11. Gárdos-Orosz, Fruzsina (szerk.); Lőrincz, Viktor Olivér (szerk.): Jogi diagnózisok: a COVID-19-világjárvány hatásai a jogrendszerre Budapest, Magyarország : L'Harmattan Kiadó, Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet (2020)
12. Sente, Zoltán: Constitution-making processes in Europe since the Second World War In: Martin, Belov; Antoni, Abat i Ninet (szerk.) Revolution, Transition, Memory, and Oblivion. Reflections on Constitutional Change Cheltenham, Egyesült Királyság / Anglia : Edward Elgar Publishing Ltd. (2020) 264 p. pp. 168-183. <http://real.mtak.hu/118961>

13. Fekete, Balázs (szerk.) ; Molnár, András (szerk.): Iustitia emlékezik: Tanulmányok a "jog és irodalom" köréből Budapest, Magyarország : Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet (2020) , 288 p. https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/kotet_teljes.pdf
14. Fekete, Balázs: Some Specific Central European Experiences May Help to Increase Understanding of the Legal Reality in The Western Countries REVUE DROIT ET SOCIETE : 104 pp. 149-157. , 9 p. (2020) <http://real.mtak.hu/112323>
15. Hungler Sára: The Dual Nature of Employee Involvement Paris, Franciaország , Budapest, Magyarország : Éditions L'Harmattan (2020) <http://real.mtak.hu/117248/>
16. Zódi, Zsolt ; Lőrincz, Viktor Olivér: Bezüge auf das Grundgesetz und die Rechtsprechung des Verfassungsgerichts in der Praxis der ordentlichen Gerichte, 2012-2016 In: Péter, Darák; Hanno, Kube; Fruzsina, Molnár-Gábor; Ekkehart, Reimer (szerk.) Rechtsprechung im Dialog der Gerichte auf innerstaatlicher und europarechtlicher Ebene am Beispiel Ungarns und Deutschlands Budapest, Magyarország : Kúria (2020) pp. 17-38. <http://real.mtak.hu/118930>